KADER

Orgaan voor functionarissen van het Humanistisch Verbond

6e JAARGANG - DECEMBER 1963 - NR. 5

INHOUD

DE GEMEENSCHAP

Stand van zaken 89
Benadering van buitenkerkelijken over humanisme en Humanistisch Verbond 92
Stijlvol en symbolisch 101
Regionale conferenties 102
Noteert u dit even? 105
Ik wist niet dat 106
Een plezierig verlies 107

GEESTELIJKE VERZORGING

Volgen, maar ook weerwerk bieden 109

HUMANISTISCHE VORMING

Eerste landelijke conferentie van de Werkgroep 111

TIJD EN TAAK

1 februari 1964	Regionale conferentie voor de gewesten Friesland, Gelderland, Noord-Brabant, Zeeland en de federatie Den Haag. (Benevens de afwezigen van de beide vorige bijeenkomsten) *in het Erasmushuis te Utrecht.*
Alle maanden	Ledenwerving en informatie van belangstellenden.
Jan./febr. 1964	Jaarvergaderingen gemeenschappen.
vóór 1 maart '64	Jaarverslagen naar het C.B.

KADER

ORGAAN VAN HET
HUMANISTISCH VERBOND

REDACTIE: TH. W. POLET, EMMALAAN 16, SOESTDIJK. TELEFOON 02955-2508

ADMINISTRATIE: OUDEGRACHT 152, UTRECHT, TELEFOON 030—10163 EN 29563

De Gemeenschap

STAND VAN ZAKEN

Hoe staat het er met de ledenwinning en het verstrekken van informatie over het Verbond voor? Is er op dit ogenblik, half december, al iets over te zeggen? Wordt er in de meeste gemeenschappen wat aan gedaan, en zo ja, wat en hebben we al ervaringen?
Ziedaar een aantal vragen, waarop we zullen proberen een antwoord te geven, al beschikken we niet over voldoende gegevens, om heel exact te zijn.

De voorbereiding

Op 8 juni werd in Utrecht een conferentie gehouden met als enig punt van bespreking: de ledenwerving. Daarbij werd van de kant van het dagelijks bestuur betoogd, dat het dringend nodig was het aantal leden te vergroten en voorgesteld, dat op een bepaalde manier te gaan doen. Meer dan vroeger zou er aandacht geschonken dienen te worden aan het informeren van belangstellenden over het H.V. en wat het humanisme in hun eigen leven zou kunnen betekenen.
We raden iedere lezer aan het verslag van die conferentie nog eens na te lezen in het nummer 3 van dit blad. Daarin worden de hoofdzaken van deze informatie-arbeid uiteengezet, de gedachte geopperd daarvoor groepjes te vormen die als het mogelijk is een permanent karakter dienen te krijgen, en nog enkele andere nuttige wenken verstrekt.
Vervolgens zijn vanuit het Centraal Bureau concreet en gedetailleerd aanwijzingen gezonden, een soort handleiding voor de informanten, is er een folder uitgegeven en een overdruk van twee radiolezingen. Gevraagd is daarbij het C.B. op de hoogte te stellen van de vorming van een groep en af en toe eens te vertellen hoe de activiteiten verlopen en welke ervaringen zijn opgedaan.
En verder zijn er twee regionale conferenties op De Ark geweest, terwijl een derde nog in februari zal volgen. De laatste zal wellicht omgezet worden in een bijeenkomst op een zaterdag in Utrecht, maar dat horen de betrokken gewesten en gemeenschappen nog wel.

Wat gebeurt er nu in het land?

Eerlijk gezegd weten we dat, tenminste officieel, niet zo erg goed. Er is een aantal gemeenschappen geweest, een stuk of tien die na verloop van tijd de namen van de deelnemers aan een werkgroep van informanten

hebben opgegeven, ook al verteld hebben dat er resultaten waren of welke moeilijkheden zich voordeden en soms heel uitvoerig over de plaats hebbende activiteiten bericht zonden. Met ere dienen hier Eindhoven en Den Helder genoemd te worden, en het gewest Utrecht/Het Gooi.
Maar wat er verder in de rest van onze gemeenschappen gebeurt en òf er iets gebeurt, is niet helemaal duidelijk. We lezen zo in gemeenschapsblaadjes eens een slagzin of een verzoek om adressen, en we nemen aan dat er ook nog op bezoek gegaan wordt. Het zou dan wel prettig zijn als men het C.B. daarvan eens op de hoogte zou stellen, want alleen op die manier worden we wat wijzer.
Natuurlijk zijn er nog al wat folders en brochures besteld en we hebben goede hoop dat ze ook gebruikt worden. Helemaal zeker zijn we er echter niet van, want bij enkele bezoeken aan gemeenschappen hebben we bij geruchte wel eens vernomen dat men er eigenlijk niet goed weg mee wist.

De cijfers

Als er intensief aan de versterking van ons ledental zou gewerkt worden, moet dat in de cijfers tot uitdrukking komen. Hoe ziet er dat nu uit?

Ter vergelijking diene het volgende:

Ons hoogste ledental was eind 1956 en bedroeg toen 11.660.

Nadien is er een teruggang geweest, voor een deel veroorzaakt door de verhoging van de contributie, zodat we eind 1957 daalden tot 11.011.

Toen is het ledencijfer weer heel langzaam omhooggegaan en 1962 werd afgesloten met een cijfer van 11.573.

In augustus van dit jaar naderden we echter weer het cijfer van 1956 en begin september hadden we de 11.660 weer bereikt. In cijfers uitgedrukt zag het er aldus uit:
eind augustus 11.652, eind september 11.734, eind oktober 11.806, eind november 11.853.

Vergelijken we nu de aanwas in deze maanden met die van vorig jaar dan krijgen we het volgende beeld:

	1962	1963
augustus	14	23
september	15	82
oktober	15	72
november	3	47

Dit zijn dus de netto-cijfers, die overblijven nà aftrek van bedanken, overlijden en vertrek. In werkelijkheid werden er *nieuwe* leden ingeschreven in:

	1962	1963
augustus	33	51
september	60	103
oktober	69	108
november	58	117
	220	379

Hieruit blijkt dus, dat er een verschil bestaat van 159 inschrijvingen in vergelijking met vorig jaar. De vraag is nu, of dit het gevolg is van een verhoogde activiteit, van de gemeenschappen en van het centrale apparaat. Gemakshalve zullen we maar aannemen, dat dit inderdaad het geval is. Maar als men nu weet, dat b.v. Eindhoven begin november liet weten, dat er 15 nieuwe leden waren ingeschreven en dat in de genoemde 4 maanden zich rechtstreeks bij het C.B. 31 mensen hebben aangemeld, dan zal men moeten toegeven dat het gunstiger resultaat wel bijzonder ongelijk verdeeld is.

Spaart u ze op?

Blijft natuurlijk de mogelijkheid over, dat men de nieuwe leden pas nà 1 januari gaat doorgeven, bij wijze van verrassing. Maar is dat wel een juiste tactiek? Het kan zijn, dat de redenering inderdaad is, we sparen ze een beetje op en we zullen het hoofdbestuur eens versteld doen staan. Dat is bijzonder aardig, maar niet verstandig. Want het betekent dat iemand, die b.v. in september al lid geworden is bij het C.B. niet bekend is en dus niet meetelt, geen blad ontvangt, geen welkomstbrief krijgt en er dus niet alleen niet administratief maar ook in werkelijkheid niet bij hoort. En hoewel we het niet zo nauwkeurig na kunnen kijken is toch wel al eens opgevallen, dat in een blad van een gemeenschap iemand welkom wordt geheten, die op de Oudegracht nog niet in de kaartenbak is gestopt.
Tenzij een andere redenering wordt toegepast, maar het is eigenlijk niet behoorlijk om dat te veronderstellen. Van hen, die in een bepaald jaar lid van een gemeenschap worden, behoeft over dat jaar zijn aandeel niet aan het centrale apparaat te worden afgedragen. Als men dus iemand, die begin september lid wordt en b.v. ƒ 40,— gaat betalen tot het volgende jaar in de ijskast stopt, bespaart de gemeenschap zich ƒ 24,— afdracht. We zouden deze boze gedachte niet durven uiten als we dit al niet zo af en toe in de praktijk al waren tegengekomen.
Maar hiermede komen we op een ander gebied, dat voor velen maar zijdelings met de ledenwerving te maken heeft. Hoewel, zoals de laatste jaren het geval is, het Verbond in toenemende mate in het nieuws is en door allerlei werkzaamheden meer bekendheid geniet, komt dat ten goede aan de aanwas. Onze eerste TV-uitzending heeft nogal wat verzoeken om inlichtingen opgeleverd. En die meerdere werkzaamheden worden voor een groot deel door het centrale apparaat verricht. Misschien vindt men het niet voldoende, akkoord. Als we meer geld zouden hebben, konden we meer doen. En er zit iets scheef, als er tal van gemeenschappen zijn die het jaar met een flink saldo afsluiten, terwijl het jaarverslag van onze algemeen penningmeester een beangstigend tekort vertoont.
Misschien dat we daarover toch eens met elkaar moeten gaan praten. En als onze veronderstelling juist is, wat we overigens niet hopen, dat men de nieuwe leden pas bij het begin van het nieuwe jaar gaat doorgeven om een klein voordeeltje te hebben, laat men dan eerst nog eens bedenken, dat ook de ledencijfers in het jaarverslag komen en de buitenwereld daar kennis van neemt.

Polet

BENADERING VAN BUITENKERKELIJKEN OVER HUMANISME EN HUMANISTISCH VERBOND

We zouden het ledental van het Verbond groter willen zien. We zouden willen dat het Humanistisch vormingsonderwijs op de scholen een grote vlucht nam. We zouden een plaats in het radio- en televisiebestel willen hebben. We zouden gespreksgroepen voor buitenkerkelijken in grote aantallen willen vormen. We zouden meer mogelijkheden voor onze geestelijke verzorging willen zien. We zouden het humanisme tot een grote kracht in de ontwikkeling van de wereld willen maken. We zouden nog zoveel meer dingen willen, die door ons als van bijzonder belang worden beschouwd.
Maar dan zouden méér buitenkerkelijken zich voor het humanisme en het Humanistisch Verbond moeten gaan interesseren. Met ons betrekkelijk geringe ledenbestand kunnen we al de taken die we voor ons zien — en de nieuwe die zich aandienen — qua mankracht en financiën, niet aan. Maar ze komen niet vanzelf, die buitenkerkelijken, tenminste niet in voldoende aantallen. De enige mogelijkheid schijnt te zijn dat wij ze onzerzijds gaan benaderen. En dáár hebben we moeite mee. Het lijkt daarom van belang eens bijzondere aandacht aan die benadering van buitenkerkelijken over humanisme en Humanistisch Verbond te besteden.

We hebben er moeite mee.

In drie opzichten hebben we moeite met die benadering onzerzijds. Dat hebben we herhaaldelijk uit gesprekken en ervaringen in onze kring kunnen vaststellen. Velen van ons hebben grote reserves tegen het benaderen van anderen voor onze doeleinden. Ze krijgen dan het nare gevoel van zendeling te zijn. Anderen worden daardoor niet gehinderd. Ze gaan integendeel volijverig op pad. Ze wekken echter weerstanden en hebben geen of weinig succes. Weer anderen zitten ermee, dat ze hun humanisme niet onder woorden kunnen brengen.
Laten we die drie belemmeringen eens afzonderlijk nader bekijken.

Eerst dan dat gevoel van zendeling te zijn. Wie door dat gevoel wordt bekropen zit vol reserves als hij er aan denkt, dat hij naar anderen zou moeten gaan. Hij vraagt zich af, of het, vanuit humanistisch oogpunt bezien, wel juist is om anderen te benaderen voor enig door *ons* gesteld doel. Mogen we wel leden gaan winnen? Mogen we anderen "lastig vallen" met dingen die *wij* graag zouden willen? Treden we dan niet onrechtmatig in een anders leven? Is het geen inbreuk op zijn persoonlijke vrijheid? Getuigt het niet van gebrek aan eerbied voor de persoon van de ander, wanneer wij hem trachten te winnen voor dingen die *wij* belangrijk vinden, maar die dat voor *hem* nog niet behoeven te zijn? Kortom, men is er uitermate huiverig voor. En al dit soort reserves culmineert in de nog al eens gehoorde uitspraak: voor het Humanistisch Verbond kun je geen leden gaan winnen. Ze moeten uit zichzelf komen.
Het lijkt ons toe dat hier een misverstand in het spel is. Twee dingen worden verward, namelijk de vraag of het in beginsel onhumanistisch

is anderen over het humanisme te benaderen en de vraag of men anderen op onhumanistische wijze benaderen mag. De laatste vraag wordt natuurlijk ontkennend beantwoord, maar men realiseert zich dan niet, dat men daarmee de eerste vraag niet beantwoord heeft. Uit angst voor een onhumanistische benadering komt de gehele benadering niet meer aan bod. Door een — terecht — sterke weerzin tegen een onhumanistische benadering, gooit men de benadering in zijn geheel overboord. Men heeft zulke slechte herinneringen aan het „dwingt ze om in te gaan", dat men niet eens de deur meer openzet om anderen binnen te nodigen.
Als dit alles zo is — en wij houden het ervoor — dan is ons probleem in dezen niet meer, *of* je anderen benaderen mag, maar *hoe* je hen benadert in volle eerbiediging van hun persoon.

En dan nu de tweede vorm, waarin we moeite met de benadering hebben onder de loep. Het ging hier om het tegendeel van het vorige. Men heeft geen last van reserves en gaat volijverig op pad. Maar zonder dat men dat wil wekt men weerstanden en men heeft geen of weinig succes. Men gaat dan blijkbaar — mogen we dat zo zeggen? — onhumanistisch te werk. Dat is juist wat onze eerste categorie vreesde en waardoor deze abusievelijk van de gehele benadering afzag. Men is zozeer van de belangrijkheid van onze doeleinden overtuigd, dat men, zonder dat men zich dit goed realiseert, van de ander verlangt en eist, dat hij er net zo over zal denken als wij. Men benadert de ander als iemand die eigenlijk tekortschiet en aan wie zijn tekortschieten moet worden duidelijk gemaakt. Hij behóórt toch eigenlijk lid van het Verbond te zijn, dat is de teneur, die achter zo'n benadering schuilt. Begrijpelijk van degeen die bezield onze zaak dient en die het maar moeilijk verdraagt, dat een ander — want zó voelt hij het — zich aan de verantwoordelijkheid onttrekt. Maar toch zonder succes. Want de ander voelt zich niet aangesproken, maar eerder aangevallen. Hij verhardt zich en geeft zijn eenmaal ingenomen standpunt niet prijs. Het was niet de bedoeling, maar we hebben weerstand gewekt in plaats van begrip.
Bij de vorming van gespreksgroepen voor buitenkerkelijken hebben we ervaringen in deze zin opgedaan. Een volijverig Verbondslid had 50 adressen bezocht en maar 2 mensen geïnteresseerd gevonden. Een ander — even volijverig — bezocht 18 mensen en had 100 % resultaat. Waarom gelukte het onze man niet? Zijn aanpak had deze teneur: wij gaan van het Hum. Verbond gespreksgroepen voor buitenkerkelijken organiseren. Wij vinden het nodig dat ook de buitenkerkelijken zich op de levensvragen bezinnen. Ik kom u vragen of we u daar ook kunnen verwachten.
Tien anderen hadden met hetzelfde doel 50 adressen bezocht. Er waren 6 geïnteresseerden uit voortgekomen. Een toch nog pover resultaat. Nadien hadden we een gesprek over de aanpak. Eén drukte het voor allen karakteristiek uit: ik dacht echt, dat ik het goed gedaan had, maar nu zie ik, dat ik het toch "te agressief" heb aangepakt.
De aanvankelijke conclusie: Er is geen belangstelling; de mensen zijn niet te interesseren, hield geen stand. Daar pleitte ook de ervaring van de man met de 18 adressen met 100 % resultaat tegen. De "agressieve" is daarna met verhelderd inzicht en veranderde instelling opnieuw op stap gegaan. Van de 6 heeft hij er toen vlot 14 gemaakt.

Of we mensen zullen benaderen was in deze gevallen geen vraag. Wel bleek weer nadrukkelijk de vraag: *hoe* benader je? van belang.

De derde vorm waarin we er moeite mee hebben was gelegen in een aarzeling bij onszelf. We geloven ons eigen humanisme niet onder woorden te kunnen brengen. We vinden het moeilijk om anderen iets over het humanisme te vertellen, ook al zijn we er zelf diep van overtuigd. Maar moet dat dan?, zouden we willen vragen. Is hier weer geen misvatting in het spel? Het gaat er immers niet om anderen ons humanisme aan te praten, gesteld dat dit al kon. Het gaat er niet om, dat wij een exposé geven van ons eigen voelen en denken. Het gaat er veel meer om die anderen — buitenkerkelijken! —, voor zover dat gelding voor hen heeft, te laten ontdekken dat ze humanist zijn. Want leven de meeste buitenkerkelijken niet vanuit dezelfde motieven als wij? En om hen dat te laten ontdekken zijn wij niet zelf aan het woord, maar stellen we ze liever voor vragen, die het hen mogelijk maken zich rekenschap te geven van zichzelf en hun wijze van in het leven staan. Laat hen uitspreken hoe ze over de dingen denken en zij zeggen zelf, wat wij aanvankelijk dachten hen te moeten vertellen. Ze krijgen dan bovendien niet het gevoel, dat wij ze iets hebben aangepraat en ook wijzelf worden door dat gevoel niet belast. Maar hoe ze tot dit uitspreken te brengen? Dat lijkt op het eerste gezicht misschien nog moeilijker dan het geven van ons eigen exposé. Maar daar komen we straks op terug. Het zij ons voorlopig tot troost, dat de meeste mensen liever zichzelf tot uitdrukking brengen dan dat ze luisteren naar wat een ander hen te vertellen heeft.

Ook hier gaat het dus weer niet om de vraag *of* we de ander benaderen zullen, maar wel weer om de vraag *hoe* we dat doen.

Hoe benaderen we?

Is het dan mogelijk de ander te benaderen op zodanige wijze, dat onze bezwaren komen te vervallen? M.a.w. is een benadering van de ander mogelijk: in volle eerbiediging van zijn persoon; zonder dat we weerstanden in hem wekken; en zonder dat wij zelf steeds aan het woord zijn? En is dat dan bovendien nog in overeenstemming te brengen met het feit, dat onze benadering doelgericht is? Want zij is er toch op gericht de ander te interesseren voor het humanisme en het Humanistisch Verbond.

Dat is zeer goed mogelijk, maar het vereist een geheel andere instelling dan waarmee wij gewoonlijk bij zulke dingen op stap gaan.
Gewoonlijk zijn we namelijk in zulke situaties op ons doel gericht. We willen dat doel (lidmaatschap van het Verbond, deelname aan een gespreksgroep enz.) bereiken. De persoon tegenover ons moet als het ware dienen voor ons doel. Hij wordt door ons tot een object gemaakt. Niet hij, maar ons doel en de vraag hoe we dat bereiken staat in het centrum van onze aandacht.
Deze instelling is in wezen onhumanistisch. De mens kan voor ons geen object zijn. Wij zullen de zaken finaal moeten omdraaien. Niet ons doel, maar de mens zal in onze benadering in het middelpunt van onze aandacht staan. Het gaat ons niet meer in de eerste plaats om ons doel maar

om de ander en de ontmoeting met hem. In ons zelf leeft alleen de hoop dat die ontmoeting tevens zal kunnen leiden tot ons doel. Maar als dat niet het geval is, dan is ons dat even goed. Een mens moet zelf zijn weg bepalen. Wij zijn niet spijtig of verstoord als hij onze weg niet gaat. Het is zijn vrijheid en die willen wij onaangetast laten.
Als de beide uitgangspunten die hieruit voortvloeien: de ander in het middelpunt en de eerbiediging van zijn vrijheid, in onze houding werkelijk voelbaar worden gemaakt, dan komen wij in een geheel andere relatie met die ander te staan. Deze voelt zich nu geen object. De weg is open voor het voor hem vrijblijvende gesprek. Hij behoeft zich nu niet bedreigd te gevoelen en wij kunnen over onze doeleinden spreken, zonder dat er weerstanden in hem ontstaan. Hij voelt zich door ons geaccepteerd zoals hij is en wil zijn. En hij ervaart de warmte van een relatie die niet een doel buiten hem, maar hemzelf in het middelpunt stelt.
De opbouw van zulk een relatie eist echter van ons, dat we niet uitgaan van ons zelf, onze eigen gedachten, wensen en eisen, maar dat we ons inleven in de ander, in *zijn* gedachten en gevoelens en ons bij *hem* en *zijn* tempo, aansluiten. Of, om het met Kierkegaard te zeggen: je kunt de mens alleen ontmoeten, daar waar hij is. Hetgeen in ons verband wil zeggen, dat wij niet aan de ander voorbijpraten en niet op hem vooruitlopen, maar voor de dingen die wij aansnijden willen, steeds de aanknopingspunten zoeken bij hem.
Met het bovenstaande hebben we — gebrekkig uiteraard, want het gaat om een subtiele, moeilijk te beschrijven geestesgesteldheid — de instelling trachten duidelijk te maken waarmee wij tot de ander gaan. Zij zal hopelijk nadere verheldering vinden in de nu volgende beschrijving van hoe zij zich realiseert in de praktijk.
Slechts één ding zij hier — misschien overbodig — nog gezegd: deze benaderingswijze is geen kwestie van een methodiek, een handigheid of een taktiek. Als zodanig werkt zij trouwens niet. Men moet er innerlijk achter staan. Het is een geestesgesteldheid die men bezit of moet verwerven. Men moet ervan overtuigd zijn dat men de ander alleen zo benaderen mag. Dat die ander zich zelf mag zijn en niet behoeft te denken als wij. We moeten het gesprek willen aangaan, ongeacht de uitkomst ervan. We moeten er zelf ja op kunnen zeggen als we de ander stellen boven ons doel.

De realisatie in de praktijk.

Er zijn daarvoor natuurlijk geen recepten te geven. Het gaat om een geesteshouding die zich op gevarieerde wijze tot uitdrukking brengt. Wat hieronder volgt moet dan ook alleen als een nadere aanduiding van de geest en de sfeer van de aanpak worden beschouwd, maar nergens als een voorschrift, dat zonder meer zou kunnen worden opgevolgd. Het is juist karakteristiek voor de gehele aanpak dat men zich soepel bij de ander en de situatie aanpast.

Onze uitgangspunten hebben al direct consequenties voor het leggen van het eerste contact.
Aankondiging van ons eerste bezoek per algemeen gestelde circulaire is in dit licht bezien al onjuist. Zó'n circulaire kan per definitie niet anders

dan onpersoonlijk zijn en sluit dus niet aan bij de persoon die men bezoeken wil. Zij kan integendeel al direct weerstanden wekken. Zo in de geest van: „Humanistisch Verbond, wat moet ik daarmee". Of: „Die willen wat van me". Men wapent zich bij voorbaat en is niet meer open. En de gewekte indruk is in strijd met onze bedoelingen, want wij willen niets van de ander ... als hij niet zelf wil. Bovendien fixeren we hem met zo'n circulaire direct op een doel, dat wij niet eens behoeven te hebben gesteld, maar dat door de ander op z'n minst wordt vermoed.
Als men het gesprek in een werkelijk open situatie wil beginnen, dan is de beste weg daartoe het directe, onaangekondigde bezoek. Dan kan men zich van den beginne af aan op de ander instellen en zich in hem verplaatsen. Zo heeft ook de man van de 18 adressen en de 100 % resultaat het gedaan. Onmiddellijk kan dan de ander en niet ons doel in het middelpunt staan.
Zelfs als we per telefoon vooraf een afspraak zouden moeten maken dan proberen we het bij die afspraak op zichzelf te houden en niet te spreken over een doel. Alleen maar: Ik zou u graag eens spreken. Zou dat kunnen en wanneer zou u dat schikken? Als de vraag al komt waarover het zal gaan, dan kunnen we voor de telefoon een rechtstreeks antwoord meestal gemakkelijk ontgaan met een opmerking als: Och, dat laat zich zo niet in een paar woorden zeggen. Ik zou liever eens rustig met u praten. Dat is geen handigheidje of een truc, maar de uitdrukking van onze wens om het gesprek in een open situatie te beginnen.
Bij het directe onaangekondigde bezoek pakken we het op soortgelijke wijze aan: Mag ik mij even voorstellen? Ik zou u graag eens spreken. Zou dat u op 't ogenblik schikken? Of komt een ander tijdstip u beter uit? Daarbij kunnen zich twee situaties voordoen. De eerste is dat we zonder verdere informatie worden binnengelaten. De tweede is dat men ingelicht wil worden over het doel van ons bezoek. Laat ons beginnen met het eerste en eenvoudigste geval. Daarna zal het ook gemakkelijker zijn, duidelijk te maken wat men in het tweede geval zou moeten doen.
Die eerste situatie dus: We worden direct of op een nader besproken tijdstip ontvangen. Of deze situatie zich veelvuldig zal voordoen wordt in onze kring nogal eens betwijfeld. Onze — ruime — ervaring is echter, dat men op een vriendelijk verzoek tot een gesprek meestal zonder meer positief reageert. We hebben veeleer opgemerkt, dat de reacties tegengesteld zijn aan wat men gewoonlijk verwacht. Een mens vindt het prettig, dat er blijkbaar iemand is die hem belangrijk genoeg vindt om hem te willen spreken, waarover het dan ook gaat. Men is ook in het algemeen niet zo verzakelijkt, dat men geen natuurlijke menselijke communicatie meer kent. Alleen bij hen die beroepshalve of anderszins veel „besprekingen" moeten voeren kan men met vrij grote stelligheid informaties naar het onderwerp verwachten. En ook bij hen die zich — terecht of ten onrechte — bedreigd voelen door onze komst. We komen daar later nog op terug.

Ruimte voor het gewone menselijke contact.

We gaan er dus nu van uit, dat we worden binnengelaten. Indachtig aan ons uitgangspunt zal onze aandacht op de ander (of de anderen, als het man en vrouw betreft) gericht zijn en niet op ons doel. We vallen dan

ook niet met de deur in huis, maar leggen het eerste contact in een heel gewoon menselijk gesprek over de dingen die voor de ander kennelijk van belang zijn. Dat kan gaan over de kinderen: hoe oud zijn ze? Doen ze het goed op school?; over het huis: u woont hier mooi. Of: bevalt het u hier op de flat? Is het niet gehorig?; over de tuin die we zo juist gezien hebben: daar zit zeker veel werk in?; over de televisie, die we zien staan: hebt u er veel plezier van? Hebt u dit of dat programma ook gezien?; over de boeken die we zien: u hebt een mooie verzameling. U leest blijkbaar graag?; over het kanariepietje, wat ons betreft. Dat schept direct een relatie en geeft de ander het gevoel dat we belangstelling voor hem hebben, en dat is dan ook zo. — We lazen eens over de Arabieren dat je bij hen nooit over je eigen zaken mag beginnen, voordat je met hen de maaltijd hebt gebruikt. Zo ver behoeven wij nog niet te gaan, al komt het kopje koffie of thee er meestal gauw bij.
In dit algemene en inleidende contact leren wij onzerzijds de ander kennen en vinden we de aanknopingspunten voor ons verdere, meer doelgerichte gesprek. Want natuurlijk, we zijn niet alleen gekomen om belangstelling voor de ander te tonen, ons doel speelt ook zijn — zij het in de tweede plaats komende — rol. We zullen daarom de gelegenheid aangrijpen of creëren om het gesprek mede daarover te laten gaan. Hoe we dat bereiken, wordt nu onze zeer belangrijke vraag.

Niet stellenderwijs, maar vragenderwijs.

Hier moeten we terug komen op degenen onder ons die van zich zelf zeggen dat ze hun humanisme zo moeilijk onder woorden kunnen brengen. We hebben het al eerder gezegd: ze behoeven dat ook niet te doen. Ze moeten dat zelfs niet doen. Zodra we dat wel proberen zijn we niet meer met onze belangstelling bij de ander, maar zijn we met ons zelf en onze eigen gedachten bezig. We zouden dan bijvoorbeeld al heel gauw een pleidooi gaan houden over de noodzaak van het Verbond. En dat is in strijd met ons uitgangspunt, dat de ander en niet ons doel in het middelpunt stelt. We gaan dus geen uiteenzetting geven. We gaan onze meningen niet poneren. We stellen de ander liever voor vragen, die het hem mogelijk maken zich rekenschap van zich zelf en de dingen te geven en tot eigen conclusies te komen. Wij zijn dus niet zelf aan het woord. *En dat is misschien de meest radicale ommekeer in de aanpak die we gewend zijn: we gaan niet stellenderwijs maar vragenderwijs te werk.* We vragen de ander naar *zijn* mening in een probleem en we bieden hem niet *onze* oplossing aan. We nodigen hem uit over de dingen te denken en er zijn standpunt in te bepalen. *Wij* stellen hem voor de vragen. Het antwoord bepaalt *hij*. Zo blijft de ander in het middelpunt staan en wordt hij ten volle gerespecteerd.
Maar wel zijn *wij* het die door middel van onze vraagstelling het gesprek op de onderwerpen brengen die in het kader van ons bezoek van belang zijn. Het zij echter nog eens beklemtoond: we sluiten daarvoor nauw bij onze gesprekspartner aan.
We zoeken dus bij hem naar aanknopingspunten om het gesprek over humanisme en Humanistisch Verbond te laten gaan. Ter verduidelijking geven we er hier een paar aan de praktijk ontleende voorbeelden van:
In ons inleidende gesprek hebben we het bijvoorbeeld over de kinderen

gehad. Daar zou de vraag uit kunnen voortvloeien: op welke school zijn ze? Openbare of bijzondere school? En het gesprek is in de richting van ons thema gebracht. Mogelijk komen we op ons vormingsonderwijs terecht.
Ouders praten graag over hun kinderen. Ze vertellen: de ene jongen kan goed leren, de andere heeft er moeite mee. Wij sluiten er op aan: ja, mensen zijn verschillend; dat is aan de kinderen al merkbaar. Maar ik neem aan dat ze er u even lief om zijn. Of zou u er de een boven de ander om willen stellen? Met onze vraag hebben we 't gesprek gebracht op de ongelijkheid, maar toch gelijkwaardigheid van de mens. Negers — blanken. Godsdienstigen — ongodsdienstigen. Worden wij als niet-godsdienstigen altijd als gelijkwaardig beschouwd? Zou het ook nodig zijn onze plaats te veroveren? En zo voort.
Men vertelt: De oudste jongen moet binnenkort in militaire dienst. Dan komt hij ook voor de vraag van de geestelijke verzorging te staan. Hoe zal hij die oplossen?
We zien de Vara-gids of Avro-bode liggen: u voelt blijkbaar niet zoveel voor de N.C.R.V.? Of: als men in de situatie geen direct aanknopingspunt vindt: ben ik wel ingelicht; bent u buitenkerkelijk? U hebt zo uw eigen opvattingen over de dingen? Daar komen reacties op, die het gesprek verder mogelijk maken.

Het is alles te kort aangeduid en de vragen doen daarom toch nog te abrupt aan. Ze moeten op natuurlijke wijze uit de situaties voortvloeien en ingebed liggen in het gesprek. Maar het gaat er om, dat we steeds bij de ander aansluiten en zo onze aanknopingspunten vinden.
Nog beter is het als we al vóór ons bezoek over onze gesprekspartner enigermate zijn ingelicht. De aansluiting ligt dan dikwijls nog meer voor de hand. Onze man van de 18 adressen met de 100 % resultaat gaf ons daar een paar voorbeelden van:
Iemand was voorzitter van een algemene landbouworganisatie, terwijl er ook confessionele organisaties bestaan. Eerst liep het gesprek over de boerderij enz. Toen was de landbouworganisatie de brug naar het levensbeschouwelijk terrein: is het eigenlijk nodig, dat er kerkelijke landbouworganisaties zijn? Zitten daar zoveel levensbeschouwelijke kanten aan? En het gesprek was, met de gehele interesse van de ander, op het gewenste terrein.
Een ander had als gemeenteraadslid voor subsidiëring van het Humanistisch Thuisfront gepleit. Daarin lag het aanknopingspunt: hoe kwam u er zo toe daarvoor te pleiten?
Van een buitenkerkelijke vrouw was bekend, dat ze voor charitatieve doeleinden collecteerde: waarom doet u dat eigenlijk?, was de vraag die direct naar de kern leidde.
In kennissenkring had zich iemand aldus uitgelaten: jullie humanisten stellen de mens zo in het middelpunt, en ik heb toch zo het gevoel, dat er nog wel iets is, dat boven de mens uitgaat, al geloof ik dan niet in een god. Normale reactie, als men dat al aankan: uiteenzetting over het mysterie van leven en zijn, waarmee wij ons verbonden voelen. Onze reactie: ja, dat is een moeilijk punt. Maar hoe stelt u zich dat "iets" dat boven de mens uitgaat dan voor? Hij komt dan zelf — waarschijnlijk even gebrekkig geformuleerd als wij het zouden hebben gedaan — tot uit-

spraken over zijn gevoel van verbondenheid met het mysterie van leven en zijn.
Op deze wijze blijven we in gesprek, blijven we bij de ander, lopen we niet op hem vooruit, wekken we geen weerstand door hem onze meningen op te dringen of hem ook maar dat gevoel te geven en geeft hij zich, in *zijn* tempo en vanuit *zijn* ervarings- en belevingswereld, rekenschap van zijn eigen denken en voelen. In veel gevallen zal het aan het onze tot op grote hoogte gelijk blijken te zijn. Want hij heeft drie dingen met ons gemeen: hij is buitenkerkelijk, hij leeft in onze tijd en hij is een mens.

Terug naar de tweede situatie.

En nu kunnen we terugkomen op de tweede situatie die zich kan voordoen bij ons onaangekondigde bezoek: we worden niet zo maar binnengelaten, maar men vraagt ons naar het doel van onze komst. Wie zich de bovenbedoelde geesteshouding en de daaruit voortvloeiende aanpak heeft eigen gemaakt, die heeft daar niet zo veel moeite meer mee. Hij wil dat doel niet op de voorgrond stellen. Het moet allemaal nog blijken of en in hoeverre dat ter sprake kan komen. En hij wil de ander niet bij voorbaat op een doel fixeren, want dan zouden zijn eventuele vooroordelen een rol gaan spelen en het gesprek zou niet van de aanvang af open en op de ander gericht zijn.
Waar we dan in de eerste plaats op bedacht moeten zijn is, dat de vraag, waarover wij willen spreken meestal een reactie zonder meer is, die niet strikt inhoudelijk is bedoeld en waarop dan ook geen strikt antwoord wordt verwacht. Wanneer onze reactie daarop is, zoals we dat al eerder aanvoerden: och, dat laat zich niet in een paar woorden zeggen; ik wou daar liever eens rustig met u over praten, dan valt de vraag meestal tegelijkertijd weg.
Als echter blijkt, dat men bij zijn vraag naar ons doel persisteert, dan zouden we in strijd met onze eigen uitgangspunten handelen, als we bij voorbeeld zouden antwoorden: ik wou eens met u praten over een eventueel lidmaatschap van het Humanistisch Verbond. Liever binden we op hetzelfde moment het gesprek aan. Misschien ligt er in onze voorkennis van de te bezoeken persoon een aanknopingspunt, zoals bij het eerder beschreven geval van het gemeenteraadslid met zijn pleidooi voor het Thuisfront. Of we kunnen in het algemeen aansluiten bij 's mans buitenkerkelijkheid, zoals eveneens eerder beschreven. Het gesprek is dan aan de deur al geopend en wij hebben geen beperkt doel aan de orde gesteld. Wie zich zeer thuis voelt in de geestesgesteldheid en de daaruit voortvloeiende houding, kan de vraag naar het doel van het gesprek zelfs tegemoet treden met de (ingeklede) wedervraag: gelooft u dan dat een gesprek altijd een bepaald doel moet hebben? Waarmee dan 't gesprek weer geopend is in nauwe aansluiting bij de ander.

Dienen we ons aan namens het Humanistisch Verbond?

Deze vraag lijkt overbodig. Ze wordt gewoonlijk bij voorbaat al met ja beantwoord vooronderstelt. In het kader van onze aanpak zijn we daar echter voorzichtiger mee. Soms kan het zonder bezwaar wel, een andere keer niet.

Hier moeten we terugkomen — zoals eerder toegezegd — op de mogelijkheid, dat men zich — terecht of ten onrechte — bedreigd kan voelen door ons bezoek. Men kan zich namelijk dikwijls nauwelijks voorstellen, dat men iemand namens een organisatie zou kunnen bezoeken, zonder dat men daarmee een vooropgesteld doel voor ogen heeft. Bij de ander ontstaat dan gemakkelijk het gevoel, dat we "wat van hem willen". Hij voelt zich bedreigd, zet zich schrap en komt in de afweerhouding te staan. De gesprekssituatie is dan vanzelfsprekend niet meer open. Onze gesprekspartner gaat dan al aanstonds van zijn vooroordelen omtrent onze bedoelingen uit.
Datzelfde is het geval wanneer onze gesprekspartner vooroordelen ten opzichte van het Humanistisch Verbond heeft. We hebben dat in het bijzonder bij de vorming van gespreksgroepen in buitenkerkelijke arbeiderskring ervaren. Wanneer we daar onmiddellijk met het Humanistisch Verbond in huis vallen is de kans groot, dat al direct gevoelens van vrees voor het vreemde opkomen. Het H.V. is in arbeiderskring veelal iets dat buiten de eigen levenssfeer valt, iets waarvan men denkt: dat is niets voor mij, dat is iets van geleerde mensen. Want dat is het imago, het beeld dat men dikwijls van het H.V. heeft. Men voelt zich dan onzeker en bedreigd en neemt al aanstonds een houding van afweer of aarzeling aan.
Men zie hieruit ook weer het belang van het voorafgaande, gewone menselijke contact.
Het bovenstaande wil niet zeggen, dat het H.V. niet genoemd zou moeten worden. We behoeven op geen enkele wijze verstoppertje te spelen. Maar we stellen het niet nadrukkelijk voorop. Wij zoeken de menselijke communicatie over de dingen die wij belangrijk vinden, maar we zullen dan ook alles vermijden wat die communicatie verstoort.

Onze inbreng.

Keren we tot slot naar onze drie categorieën die er moeite mee hadden, terug.
De eerste zal, dunkt ons, bevredigend zijn. Wij willen de ander niets aanpraten, we treden niet oneerbiedig in zijn leven. Hij mag zichzelf zijn. Er is een wijze van benadering, die aan de eisen voldoet. Maar gooien we dan ook de benadering op zichzelf niet meer overboord!
De tweede categorie kan een licht zijn opgegaan. Waar kwamen toch die weerstanden vandaan? Zij kan haar ijver en toewijding met meer succes bekroond zien.
De derde groep kan zich opgelucht voelen. Zij is van het geven van een exposé over het humanisme ontslagen.

Onze inbreng in het contact met de ander is de belangstelling voor die ander en tegelijk de bezorgdheid om onze zaak. Het is een geesteshouding, die men bezit of moet trachten te verwerven. Tot dit laatste wilde dit artikel de stoot en een bijdrage zijn.

C. H. Schonk

Naschrift redakteur: Wie bovenstaande artikel met de nodige aandacht heeft gelezen, zal het zijn opgevallen, dat de aanpak die Schonk aanbeveelt, op nog al wat punten afwijkt van wat door het centrale apparaat als handleiding is rondgezonden. Vooral het eerste contact dient volgens S. direct plaats te vinden, liefst zonder aankondiging. „Gewoon maar eens komen praten" is het motto.
Het kan zijn, en de schrijver voert daarvoor een aantal argumenten aan, dat dit ook lukt. Maar het komt mij voor, dat het helemaal van de man of vrouw zal afhangen, die men gaat bezoeken. Als iemand bij mij onaangediend aan de bel trekt en niet zegt, wat hij wil, komt hij niet binnen. Ook als iemand mij telefonisch benadert voor een afspraak wil ik weten waarover het gesprek zal gaan.
Maar wat voor mij geldt, behoeft niet voor anderen te gelden. Ik denk, dat Schonk en ik verschillende mensentypen voor ogen hebben, en het dan een zaak wordt waarnaar je eigen belangstelling uitgaat. En natuurlijk, wie je wilt duidelijk maken, of om in S's terminologie te redeneren, zelf wilt laten ontdekken, wat humanisme is en wat het voor hem kan betekenen.
Is het niet zo, dat hier de geestelijke verzorger aan het woord is? En wanneer ik het moet doen, de propagandist? Er is m.i. niet één juiste manier, wat de één op zijn wijze niet lukt, kan de ander wel bereiken. Waarmee niet gezegd wil worden, dat we niets van elkaar kunnen leren, maar het wel de vraag is of we ons voldoende kunnen aanpassen, zonder dat er sprake is van een van buiten geleerd lesje. Ik heb voor de manier van aanpak zoals door Schonk geschetst begrip, ik wil zelfs aannemen dat het succes oplevert, maar ik zou het niet kunnen. En zolang we met de noodzaak geconfronteerd worden ons ledental, liefst snel, omhoog te brengen, is elke methode, mits verantwoord, me lief. En ik hoop daarom, dat wie na lezing het gevoel krijgt het dan altijd verkeerd te hebben gedaan, nu niet zijn zonden zal gaan betreuren, maar rustig door zal werken. Waarbij hij dan ongetwijfeld zal kunnen profiteren van de wijze waarop Schonk het probleem aan de orde heeft gesteld en de aanwijzingen, die hij geeft.

Polet

STIJLVOL EN SYMBOLISCH

Er is al eens protest aangetekend tegen de nogal saaie en van weinig fantasie getuigende namen van de meeste gemeenschapsbladen. Het blijft meestal bij „Mededelingen", met een enkele uitschieter.
Bepaald verfrissend doet het daarom aan, dat onze gemeenschap Den Helder, nog net vóór de viering van het 15-jarig bestaan, aan zijn blad een naam heeft gegeven, die van originaliteit en nadenken getuigt. Het heet „Zeevonk" en is afgeleid van een aldus genoemd eencellig wezentje (noctilica miliaris) dat, tezamen met miljarden anderen, het lichten van de zee veroorzaakt.
We vinden deze vondst een gelukwens waard.

REGIONALE CONFERENTIES

Zowel op 5 en 6 oktober als op 2 en 3 november j.l. werden op De Ark te Nunspeet regionale conferenties gehouden waaraan een aantal gewest- en gemeenschapsbestuurders uit acht gewesten deel nam. Daar deze conferenties hoofdzakelijk in het teken van de ledenwerving stonden, willen we ditmaal in ons verslag hieraan uitvoerig aandacht besteden. Op de andere onderwerpen, zoals humanistisch vormingsonderwijs, veroudering en verjonging, gebruik van de documentatiemap, keuze van de sprekers e.d. hopen wij t.z.t. in ander verband in te gaan.

Nadat de voorzitter, dr. J. P. van Praag, beide malen gewezen had op de algemene facetten van het Humanistisch Verbond en het belang van een groeiende organisatie voor de vervulling van de vele taken, waarvan wij menen, dat ze verricht moeten worden en waarvan de buitenstaanders verwachten, dat wij ze verrichten zullen, sprak de heer Th. W. Polet, de organisatie-secretaris, over de huidige stand van zaken. Hij wees er op, dat tot voor kort het hoogste punt in het ledental lag in 1956 met 11.660 leden en dat daarna een fiks ledenverlies intrad ten gevolge van een dringend noodzakelijke contributieverhoging. Sindsdien is het ledental maar zeer matig gestegen en pas in september van dit jaar werd de ban verbroken, toen de administrateur, de heer J. van den Ban, op een vergadering van het dagelijks bestuur bekend kon maken, dat het ledental op dat moment 11.700 bedroeg. Aan het eind van die maand bedroeg het ledental 11.734 en eind oktober 11.806. De netto ledenwinst was respectievelijk in die maanden 82 en 72. En dit ondanks het feit, dat in de meeste gemeenschappen een informatie- en ledenactie niet of nog maar nauwelijks begonnen was. Dit mag dan ook aanleiding zijn tot de verwachting dat bij de jaarwisseling het Verbond meer dan de 12.000 leden zal tellen. Toch zal nog duidelijker aangetoond moeten worden, dat het Verbond groeimogelijkheden heeft, want zolang er groei in zit, hebben we het recht ons te gedragen als een grote en aan anderen gelijkwaardige organisatie. Wanneer wij echter rond de 12.000 leden stil blijven staan, dan zou men op den duur moeten gaan twijfelen of de woorden van pater Van Engelen, dat het Humanistisch Verbond getalsgewijze niet zoveel is, maar dat het veel meer dan zichzelf vertegenwoordigt, wel waar zijn.

Een geheel ander en veel benauwender probleem, dat nauw samenhangt met het ledental, is de bedankjes. De aanwas der afgelopen jaren was zeer redelijk geweest maar werd in belangrijke mate weer teniet gedaan door de bedankjes. Hierbij zijn er een aantal, die onredelijk zijn, zoals de vegetariër die lid wordt met de gedachte, dat alle humanisten vegetariërs zijn of behoren te zijn. Als men dan bemerkt, dat dit niet zo is, dan bedankt men. Deze en andere bedankjes zijn terecht te rangschikken onder het hoofd: niet gevonden wat gezocht. Toch komen er onder dit hoofd ook een aantal bedankjes, die wij niet zonder meer kunnen laten liggen, omdat men iets gezocht heeft, wat men eigenlijk zou moeten hebben. Sfeer, gezelligheid, gebondenheid en geborgenheid, het weten en beleven, dat men deel uitmaakt van een gemeenschap. Dat hier een taak voor de gewesten, maar meer nog voor de gemeenschappen ligt, is zonder meer duidelijk.

Het is daarom van het allergrootste belang, dat zowel de aspirant leden als de nieuwe leden een duidelijk beeld krijgen van wat dat humanisme is, wat de gemeenschap doet, welke betekenis het voor de enkeling heeft en welke bijdrage hij er aan kan geven. Heldere, duidelijke doodgewone informatie geven en vooral op een wijze, dat men pas goed merkt wat het betekent, als men er in zit. Vooral ook onder de algemene leden leeft vaak de behoefte om een positieve bijdrage te leveren, om iets te willen doen. Hier is het gewest bij uitstek de aangewezen instelling om coordinerend en vooral stimulerend de helpende hand te bieden, opdat kleine werkgroepjes kunnen ontstaan, waaruit eventueel later een gemeenschap kan groeien. Het is toch wel een opvallend verschijnsel, dat in de meeste kleinere plaatsen, waar Humanitas een bloeiende afdeling heeft, geen of een slecht functionerende H.V.-gemeenschap is en omgekeerd, waar een goed lopende H.V.-gemeenschap is, moet het ontbreken van een goed werkende Humanitas-afdeling geconstateerd worden.
Zonder dat we aan een actieve ledencampagne doen, moeten we altijd denken aan de sfeer, de ontvangst van belangstellenden op onze bijeenkomsten e.d. Ook de gemeenschappen hebben een opdracht in de sector van de public relations, die bestaat in het vertegenwoordigen van het H.V. op plaatselijk niveau, het uitnodigen van de pers bij verschillende bijeenkomsten en/of het versturen van verslagen naar de plaatselijke pers. En wat dan zeker ook tot de public relations behoort, is het verstrekken van zoveel mogelijk en zo duidelijk mogelijke informatie over het hoe en wat van het Verbond en de plaatselijke gemeenschap. Hierbij dienen wij altijd voor ogen te houden, dat de mensen niet zo hard meer lopen en dat zij die dan ook komen, alle service gegeven dient te worden, die mogelijk is.
Tijdens de discussies ontstond een uitvoerige gedachtenwisseling over de ledenwerfactie, zoals deze op schrift is voorbereid door het landelijk apparaat. Door enkelen werd kritiek geoefend op de punten betreffende de etiquette, zoals deze in acht dienen te worden genomen door hen, die bij nieuwe leden of belangstellenden thuis informatie komen verstrekken. Niet dat de critici het op zichzelf niet eens waren met de regels, maar zij vonden het overbodig en in sommige gevallen belemmerend werken bij het werven van informanten, omdat ieder weldenkend mens — en dat zijn humanisten toch — dit weet en het als een belediging gevoeld zou kunnen worden, wanneer men daarop nogeens gewezen wordt. Overigens merkte een van de deelnemers, die uit hoofde van haar dagelijkse werk nog al met huisbezoek heeft te maken, op dat zij het zeer plezierig en bepaald niet overbodig vond, ook niet voor humanisten. Echter kan reeds worden medegedeeld, dat bij een eventuele herdruk overwogen wordt de gewraakte passages te schrappen.
Verschillende aanwezigen deden verslag van de wijze waarop bij hen in de gemeenschap de ledenwerving ter hand was genomen of zal worden genomen. Men maakte daarbij zijn verontschuldiging, dat niet altijd geheel volgens „het model Utrecht" gewerkt werd. Van achter de bestuurstafel werd met klem betoogd, dat „het model Utrecht" gezien moet worden als een advies aan de gemeenschappen, suggesties van hoe het eventueel gedaan kan worden. Het is beslist geen bindend voorschrift en indien blijkt, dat men plaatselijk geen mogelijkheden heeft om het te doen volgens „model Utrecht" of eigenlijk een veel betere methode

weet, dan bestaat daar geen enkele bezwaar tegen. Veel belangrijker is, *dat er iets gedaan wordt:* in eerste instantie het verstrekken van informatie bij belangstellenden thuis, waaruit ledenwinst voort dient te vloeien. Wij mogen ons niet verliezen in de methode en dan het eigenlijke doel — bekendheid geven aan het Verbond met als resultaat nieuwe leden — uit het oog verliezen. Tenslotte is de berekening van de voorzitter, dr. Van Praag, alom bekend: rond de jaarwisseling zitten nog ongeveer 48.000 volwassen Nederlanders te wachten op het lidmaatschap van het Humanistisch Verbond, alleen: zij komen het niet halen, we zullen het ze thuis moeten brengen.

M.V.

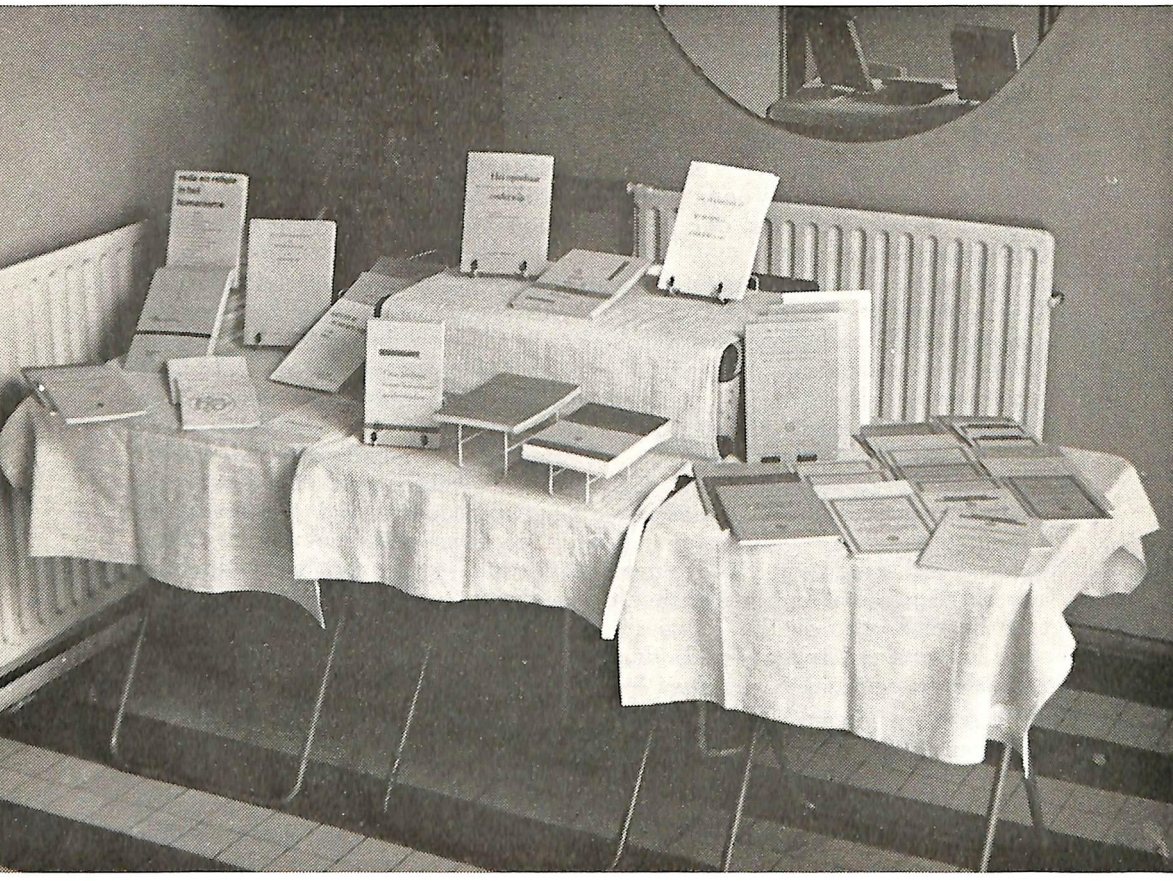

Een goed verzorgde brochuretafel is geen luxe, maar noodzaak. En dan wel met nieuwe uitgaven, die er fris uitzien. Vergeet u ook niet, door een klein kaartje de prijs aan te geven. Dat was op deze tafel verzuimd en gaf een hoop last.

NOTEERT U DIT EVEN?

Sprekerslijst

De heer H. W. Bannink, Barchemseweg K. 38a te Lochen heeft verzocht van de sprekerslijst te worden afgevoerd. Willen de besturen dus zijn naam op de lijst doorhalen?

Nieuwe leden

In vele gemeenschappen houdt men eens per jaar en soms ook wel twee keer een kennismakingsbijeenkomst voor de nieuwe leden. Ze worden daarvoor in een aan hen gerichte brief uitgenodigd, en gevraagd bij verhindering kennis te willen geven.
Wat men verder wil doen is een zaak van initiatief. Maar zorgt u er vooral voor dat het geen stijve vergadering wordt, maar meer een gezellige visite.

Weer eens wat anders

Hier en daar stuurt men rondom de jaarwisseling aan oudere leden een kleine attentie. Meestal is dat een bloemetje, vergezeld van een aardig briefje of persoonlijk gebracht door wijkhoofd of contactbezoekster. Amsterdam-Zuid West is enkele jaren geleden van het traditionele bloemetje afgestapt en bezorgt de H.V.-kalender. Veel meer kost het niet en het is weer eens wat anders.

De spreker en het spreekgestoelte

Nog maar al te vaak houdt men er te weinig rekening mee, dat de meeste sprekers wel graag een plaatsje willen hebben om hun aantekeningen op neer te leggen. Als ze achter een tafeltje gaan zitten, is dat geen bezwaar, maar sommigen blijven liever staan en dan is een verhoging wel nodig. En dan liefst zo dat het aan de lengte van de spreker kan worden aangepast, waarvan men meestal van te voren wel weet of hij klein of groot is. Niet elke spreker vindt het prettig, zich met een leeg bierkistje te moeten behelpen en het maakt altijd een zonderlinge indruk als men in aanwezigheid van belangstellenden allerlei improvisaties moet gaan uitvoeren.

De jaarvergaderingen

Tot schrik van de besturen komen ze weer in zicht, maar het moet nu eenmaal. Gelukkig weet men, na het huishoudelijke gedeelte, nog wel wat sjeuïgheid aan de zaak te geven met een kopje koffie erbij. Maar dia's hoe mooi ook, beginnen ook wel eens te vervelen.
Denkt u ook eens aan een soort hersengymnastiek, waarbij men zijn kennis van het Verbond wat kan opfrissen. En waarom zouden we met elkaar niet eens praten over het feit, dat zo weinig jongeren komen en wat we daar aan kunnen doen? En dan hoeft het helemaal niet zo officieel, met een inleider, een enkele vraag is dikwijls al voldoende.

IK WIST NIET DAT...

Twee ervaringen in de afgelopen weken maken wel duidelijk, dat het met onze voorlichting onder eigen leden nog niet helemaal klopt. Omdat ook op het congres het vraagstuk van de zgn. interne communicatie werd besproken en het hoofdbestuur opgedragen daar ernstig aandacht aan te besteden, lijkt het me gewenst iets over die ervaringen te vertellen.

De eerste deed ons lid van de Emigratie-commissie, mej. ter Heege op. In dit seizoen houdt ze regelmatig lezingen over haar oriëntatiereis naar Australië en Nieuw-Zeeland en vertelt iets van haar contacten met buitenkerkelijke emigranten en over het werk van onze commissie. Die commissie bestaat al een jaar of 8, over haar activiteiten is in onze pers zo voor en na het nodige bericht en er bevindt zich een stuk over in de documentatiemap. Tijdens één van haar voordrachten werd mej. ter Heege door een lid vrij heftig toegesproken, die vertelde niets van het bestaan van de Emigratie-commissie te weten. Ze betreurde dat, omdat haar dochter enkele jaren geleden was geëmigreerd en zij zelf later op bezoek was geweest. Als ze beter geïnformeerd was geweest, zou dat haar wellicht een heleboel narigheid bespaard hebben en waarom zorgde het hoofdbestuur niet voor een betere voorlichting enz. Het was allemaal nogal emotioneel, maar het duidde toch op een tekort.

De tweede ervaring had ik zelf enkele weken geleden, toen ik na een radio-toespraak in het AVRO-programma, waarin ik ook op het contactbezoek en de geestelijke verzorging had gewezen, een brief van een lid kreeg, die dringend behoefte had aan contact. En, schreef ze erbij, ik wist niet dat dit kon, want ik ben al jaren lid van het H.V., maar heb er nooit iets van gehoord.

Nu kunnen we deze klachten of onkunde natuurlijk gemakkelijk afdoen met de opmerking: gunst, wat lezen de mensen toch slecht. En dan hebben we nog gelijk ook. Maar er is nog iets anders in het spel. Voor de meeste leden van onze gemeenschappen is datgene wat er zich binnen die gemeenschap afspeelt al grotendeels onbekend, laat staan de activiteiten die centraal verricht worden. En zelfs, al zou iemand er eens iets van horen, dit soort dingen gaan je pas interesseren als je er zelf direct bij betrokken bent. Dat is een heel menselijke eigenschap waar we wel rekening mee moeten houden.

Dingen, die voor mensen die er dagelijks mee te maken hebben gesneden koek zijn, zijn voor anderen onbekende zaken. En we vergeten bovendien, dat er telkens nieuwe leden bijkomen, die a.h.w. al die dingen, die voor ons vanzelf spreken, eens moeten horen of tenminste weten, waar ze terecht kunnen als ze ergens mee zitten.

Het is natuurlijk roerend van vertrouwen om dan te zeggen: het hoofdbestuur moet dit of dat doen. Het is mij nooit helemaal duidelijk hoe men zich iets dergelijks voorstelt anders dan dat er zo hier en daar eens over wordt geschreven. Maar het komt mij voor, dat de besturen van gemeenschappen in deze ook een taak hebben. En er zou misschien al iets be-

reikt worden, als men b.v. één keer per jaar de nieuwe leden voor een kennismaking uitnodigde en hen bij die gelegenheid iets vertelde over de vele werkzaamheden en eventueel de brochure „Dit wordt gedaan" ter hand stelde. (Die brochure is uitverkocht bij het C.B., binnenkort komt er een herdruk).

Er komen dagelijks bij het Centraal Bureau en bij leden van het hoofdbestuur brieven van leden binnen, waarin om inlichtingen gevraagd wordt die men met veel meer gemak bij de secretaris van zijn gemeenschap zou kunnen krijgen. Misschien behoort het ook tot de taak van de besturen, de leden het vertrouwen bij te brengen, dat ze het niet zo ver hoeven zoeken. Maar dan is het wel een vereiste, dat iemand van dat bestuur ook van het werk van het Verbond goed op de hoogte is. Daarvoor dient o.a. de documentatiemap, die, dat is me op onze regionale conferenties weer eens gebleken, nog steeds onvoldoende wordt geraadpleegd.

Het werkterrein breidt zich in een vrij snel tempo uit. Men kan van niemand verwachten, dat hij dat allemaal zo precies weet, ook bij ons komen we tot specialisatie. Maar het is in de bovengeschetste gevallen al voldoende als we weten, dat er zo iets bestaat en we het lid, dat informatie nodig heeft de weg kunnen wijzen.

Polet

EEN PLEZIERIG VERLIES

Onze laatste „gewone" vrienden hebben wij nu ook verloren en naar aanleiding daarvan keek ik eens in de spiegel. Niet letterlijk, want dat levert geloof ik niet veel op, maar figuurlijk. Hoe is dat toch gegaan?
Vroeger waren wij zelf „gewone" mensen met onze uitjes, studie en allerlei doe-het-zelf-werk. We hadden onze „gewone" kennissen, liepen er eens langs, ontvingen ze bij ons, lachten en debatteerden. Toen kwam voor ons het werk in Humanitas en het Verbond. Het begon met „iets" maar werd al gauw meer. We lachten nog wel met vrienden en we debatteerden ook nog, maar nu anders, misschien meer gericht. Af en toe probeerden we een enkele ook warm te maken voor wat ons ineens te pakken had, maar dan keek men ons ietwat meewarig aan. We kregen het gevoel in een hokje te kruipen, al was het dan ook „maar een humanistisch hokje . . . nee daar waren ze nog niet aan toe!"
En zo kwam het dat we al deze „gewone" vrienden langzaam aan verloren. Niet alleen doordat het uitwisselen van vakantiegeneugten, een goeie mop en de vorderingen van de kinderen ons minder interesseerden dan de vorderingen in het humanistische kamp, maar er ging veel tijd in zitten en we waren vaak bezet. Wanneer we nu nog oude vrienden spraken, waarmee we altijd dat wat ons het meest bezighield, uitwisselden, moesten we ons beheersen. Het kon hèn immers niet schelen of bijv. de gespreksgroep waarmee we gestart waren liep of niét liep? En je wilde ook niet dat men zou denken dat humanisten van niets anders meer wisten dan van hùn Verbond.
Met één echtpaar-gewone-niet-leden bleven we goede vrienden . . . tot nu toe . . . hoewel ze wel eens smalend vroegen „vinden jullie dat ploeteren voor zo'n club nou leuk?"

Het tot-nu-toe slaat echter niet op een breuk in de vriendschap, ook zijn ze geen lid geworden (humanisten zijn in hun ogen nog steeds te zwaar op de hand) nee het ligt anders en toch nog leuk ook.
Drie jaar geleden nam zij een bestuursfunctie aan in de oudercommissie van de school waarop haar kinderen waren. Ze vond het wel leuk om „iets" te doen. Ook bij haar werd het al gauw meer, zelfs veel. Met een min of meer argeloos enthousiasme bracht ze leven in een bestuur dat apathisch was geworden door de onwil en luiheid van het schoolhoofd. Toen ze juli jl. aan de beurt was om af te treden vroeg ze me „Wat zal ik doen, secretaresse blijven of fijn de benen nemen. Niet meer taktvol laveren, geen telefoontjes meer onder de maaltijden, niet meer hoeven vechten maar gewoon weer tijd hebben voor van alles en nog wat!" Ik zei (heel slecht) „Neem de benen". Ik dacht . . . dan haal ik je de dag daarop naar ons front over.
Eind september sprak ik haar weer. „Ik ben gebleven" zei ze. „Ik kon, wat ik met inspanning en zelfbeheersing heb opgebouwd, nog niet in de steek laten. Toen ik de beslissing had genomen te blijven voelde ik me zelfs enorm opgelucht. Het was een tweede natuur geworden oplossingen te vinden ook in moeilijke situaties en nieuwe dingen te proberen. In gedachten ben ik er eigenlijk steeds mee bezig. Ik moet me alleen nog leren beheersen en er met mijn „gewone" kennissen niet teveel over praten. Ook al kan ik me over de vakanties en de nieuwe jurkjes van de kinderen niet meer zó druk maken, hèn interesseren de schoolreisjes niet!"
Zo zijn deze echte „gewone" vrienden, als laatste vertegenwoordigers van „gewone" mensen ons nu ook ontvallen. Ergens vind ik dat heel jammer. In gedachten benijdde ik hen en was gelukkig met hen: gewoon de weekends zeilen en zorgeloos een glaasje drinken. Libelle lezen inplaats van Mens en Wereld. Het leek me een weelde waarheen ik altijd kon terug-vluchten als ik zou willen. En nu geloof ik daar opeens niet meer zo vast in. Is er wel een terug voor wie het echt te pakken heeft? Is het misschien zo dat wij eenvoudig niet meer „gewoon" zouden kunnen-willen leven?
Het idee, me weer helemaal vrij maken, zou dan dus nog minder zijn geweest dan een strohalm waaraan ik me vasthield op momenten waarop e.e.a. eens erg stroef ging.
Stel, dat we morgen opnieuw zouden kunnen beslissen: òf weer zonder, òf weer mèt inzet van veel van onze krachten doelbewust onze steentjes verder dragen dan eigen kring van beroep, gezin en vrienden, welke beslissing zouden wij nemen? Of is dit al net zo'n vraag als de vraag of men liever een jongen, of een meisje zou zijn geweest? Het antwoord nl. wordt gegeven, de beslissing wordt genomen door ons zoals we zijn, jongen, meisje, stuurman aan de wal of medewerker.

Mevrouw X

17. VOLGEN, MAAR OOK WEERWERK BIEDEN

Uitgaan van de ander

In ons vorige artikel hebben we de man ten tonele gevoerd, die om geld komt; die een woning zoekt, of die onze privé vriendschap wenst.
We hebben geantwoord, dat hij bij de geestelijk raadsman aan het juiste adres is. Hoewel deze de concrete voorzieningen niet zelf kan gaan treffen. Maar wij hebben ons in te stellen op hetgeen bij de ander op de voorgrond staat. Wat „erachter zit" kunnen we niet doorgronden, ook later niet. Daarom trachten we iemands situatie te vertolken, samen te vatten zoals hijzelf ons haar heeft verteld. We trachten hem te „volgen", zodat hij vertrouwen krijgt om verder te gaan.
Dat deze werkwijze haar grenzen heeft, is toen reeds opgemerkt. Daar gaan we nu verder op in.

De wereld vertegenwoordigen

Voor therapie, genezing, is het consequent volhouden van een methode als hierboven aangeduid, wellicht van grote betekenis. Maar een geestelijk raadsman is geen therapeut. Hij heeft juist in zijn functie, allereerst mens te zijn. Op voet van gelijkheid met de mens die zich tot hem wendt. Als bij de g.r. een bepaalde methode gaat overheersen, wordt de verhouding ongelijkwaardig.
De ander zoekt in de raadsman een persoonlijk leven, dat hem tegenkomt met een eigen mening en gevoel. Alleen — en daarin verwacht men van de g.r. iets anders dan van een willekeurige buur of vriend — deze persoon mag niet te beperkt zijn. Hij moet enigszins de stem van de wereld vertegenwoordigen. Niet van de publieke opinie in een bepaald milieu, maar van de mensheid in haar geheel, in haar bestemming.
Natuurlijk, dat is niet te omvatten. En juist daarom weet een g.r. de betrekkelijkheid van zijn eigen visie en zal hij ook mogelijkheden daarnaast kunnen noemen. Niet alle, een enkele is genoeg: Als begin van de oneindige verscheidenheid, waarmee een mens te maken heeft.

Terug tot de eerste

Een van de doeleinden waartoe men een geestelijk raadsman zoekt, is om uit de verengde situatie te komen, of althans over de rand heen te kijken. In de ruimte daarbuiten zou men zich echter spoedig verlaten en verloren voelen, als de g.r. haar niet verpersoonlijkte in een eigen oriëntatie, een standpunt.

Tegelijkertijd zullen we dan dikwijls ervaren, dat ons idee de cliënt niet helemaal bevredigt of zelfs helemaal niet raakt. Dat is niet erg, als we het maar gewaar worden en los genoeg staan van onszelf, om ons betoog terstond te onderbreken. En op zoek te gaan naar de ander, waar hij gebleven is. B.v. door een zinnetje als: „Maar ik geloof, dat u het iets anders bedoelde?"
En dan wordt het weer: volgen. Slechts via iemands eigen gevoelens kan de wereld voor hem toegankelijk worden. Wij hebben een brug te zijn. Soms laten we te weinig van het wijde leven over de brug stromen; maar nog vaker stagneren we het verkeer uit de andere richting, vanuit de enkeling, door hem onvoldoende te verstaan.

Riskant intreden

Omgang met de concrete mens is telkens weer aanleiding om het ideaal van onze kant te herzien, te nuanceren. Een van onze mede-raadslieden heeft onlangs een volwassen maar onevenwichtig man, een bepaald uitstapje met een minderjarig meisje ontraden, ja „verboden". Beroep op verantwoordelijkheid leek zinloos in de gegeven omstandigheden en onze collega legde zijn persoonlijk gezag in de schaal, om een ongeluk te voorkomen. Zoals men in het uiterste geval iemand zou moeten neerslaan, die op het punt stond een trein te laten ontsporen. „Men", dat is dan de mens die er toevallig vlak naast staat.
Moge het voor de g.r. in het algemeen niet zo handtastelijk toegaan, hij is wel menigmaal op kritieke momenten de enige, die de mede-wereld vertegenwoordigt. De ander gelegenheid bieden zijn situatie uit te spinnen en zijn weg te kiezen uit meerdere mogelijkheden, blijft ook dan de hoofdzaak. Soms zal men het belang van de omgeving onder de aandacht moeten brengen, of zelfs daarop ernstig moeten aandringen. Maar dat wij, zoals bovengenoemde collega in de plaats moeten (en kunnen!) treden van de zelfbeschikking van de cliënt — dat is uitzondering, een abnormale situatie; alles dient dan gericht te worden op terugkeer van die mens tot zijn persoonlijke verantwoordelijkheid.

Conclusie

De relatie van mens tot mens, die de geestelijke verzorging typeert, laat zich in geen enkele methode helemaal vangen. Als tolk tussen enkeling en wereld beweegt de g.r. zich steeds heen en weer. Extreme situaties kunnen hem overwegend aan één van beide kanten brengen. Hij dient zich dan te richten op herstel van de tegenoverliggende stem.
In het algemeen schieten wij eerder tekort bij het „volgen" van de cliënt, dan in het vertegenwoordigen van een wijdere menselijkheid. Al zijn we ook in dit laatste dikwijls te beperkt. Het doorgeven van algemene waarden en het zuiver aanvoelen van de mens tegenover ons, zijn niet van elkaar los te maken.

Kruyswijk

EERSTE LANDELIJKE CONFERENTIE VAN DE WERKGROEP

Aan een verslag over deze conferentie, gehouden op 1 november in het Erasmushuis ontlenen wij het volgende:

Openingswoord

De voorzitter van de Werkgroep Vormingsonderwijs, drs. J. H. P. Colpa heet ongeveer 40 deelnemers welkom, waaronder docenten en cursisten van de leergang voor vormingsleiders van het Humanistisch Opleidings Instituut (H.O.I.) voorlopige docenten, leden van de werkgroep, sprekers en een lid van het D.B.

Hij onderstreept in zijn openingswoord dat de conferentie niet wordt gehouden om het belang van het h.v.o. in het licht te stellen — daarvan zullen de aanwezigen allen overtuigd zijn — doch om het „hoe" in gemeenschappelijke bezinning nader uit te werken. Hierover is trouwens reeds veel gedacht in humanistische kring; verwezen mag worden naar de betreffende rapporten en brochures. Verscheidene pioniers hebben bovendien gedurende een reeks van jaren in de praktijk baanbrekend werk verricht; van hun ervaringen zouden anderen kunnen profiteren.
Spreker wijst op de toegenomen actualiteit van één en ander, sinds de Wet op het voortgezet Onderwijs, die de mogelijkheid opent tot het geven van h.v.o. op de scholen, door de Tweede Kamer werd aangenomen. Wanneer straks deze „mammoetwet" van kracht wordt, zal de humanistische beweging zich tevens gesteld zien voor een „mammoettaak". Met het oog hierop is het Centrum voor Humanistische Vorming opgericht, is de Werkgroep Vormingsonderwijs met haar activiteiten begonnen, is het blad „Taak en Toekomst" verschenen en heeft het Hum. Opl. Inst. een tweejarige cursus voor docenten h.v.o. ingesteld, die in september een aanvang nam.
Naast dit alles is het echter nodig dat de dusgenaamde „voorlopige docenten", die deze nieuwe speciale leergang niet hebben gevolgd, hun werkzaamheden voortzetten ofwel aan de arbeid gaan. Dit is nodig om tweeërlei reden: praktijkervaring is als zodanig van veel betekenis; en bovendien wordt er in de lande om dit onderwijs gevraagd. Van groot belang is, dat de humanistische vormingscursussen van de aanvang af, 'n goede naam krijgen. Dit houdt in, dat eveneens van de aanvang af, moet worden getracht om fouten zoveel mogelijk te vermijden. Om al deze redenen heeft de Werkgroep Vormingsonderwijs gemeend dat op

deze eerste landelijke conferentie alle nadruk diende te vallen op vragen van methodiek en didactiek.
Na nog de aandacht te hebben gevestigd op de ter conferentie verkrijgbare documentatie en met name op de „Suggesties met betrekking tot vorm en inhoud van h.v.o.", die de Werkgroep onlangs ten behoeve van de voorlopige docenten heeft uitgegeven, doch die uiteraard ook voor andere belangstellenden verkrijgbaar zijn, geeft de voorzitter het woord aan de inleider, dr. L. van Gelder, lid van de Raad van Advies voor de Sociaal-Pedagogische Sectie van de Humanistische Stichting Socrates en lid van de Werkgroep Vormingsonderwijs.

Methodiek en didactiek van het h.v.o.

Dr. L .van Gelder stelt voorop dat van hem geen lezing dient te worden verwacht, doch slechts een inleiding tot de algemene discussie.
Nadere bezinning is vereist op het doel, de methode, de inhoud en het resultaat van het h.v.o. Het is niet zeer aannemelijk dat men van het h.v.o. een schoollesje in de traditionele zin des woords zal willen maken. Hieruit vloeit echter de noodzaak voort om een eigen vorm te zoeken, die bepaald zal moeten zijn door doelstelling, inhoud en methodiek.
Het doel van het h.v.o. ligt naar humanistische visie op het terrein dat kan worden aangeduid met de woorden levensovertuiging, levensbeschouwing en levenshouding. Het h.v.o. dient jonge mensen te helpen om tot een eigen levensbeschouwing en levensovertuiging te komen; te helpen bovendien om een eigen levenshouding te verkrijgen. Hierin liggen reeds belangrijke aanwijzingen voor de methode besloten. De leerlingen moeten immers mede door de h.v. tot klaarheid komen ten aanzien van hun eigen levensvragen en daarnaast kennis leren nemen van geestelijke stromingen. Dit laatste impliceert dus informatie. De hier bedoelde kennis is noodzakelijk als hulpmiddel voor probleemstellingen, als basis van feitenmateriaal, en voor de ordening van gegevens.
Voorlopig wil spreker de doelstelling van het h.v.o. als volgt formuleren: jonge mensen te brengen tot een „eigen" levensbeschouwing, een „eigen" levenshouding, een „eigen" wereldbeeld. De kennis zal hierbij hulpmiddel dienen te zijn.
In discussies over het h.v.o. kan men soms opvattingen beluisteren die bij de onderhavige gedachtenwisseling over de methoden aan de orde moeten komen. Spreker wil deze kenschetsen als de „objectiviteitstheorie" en de „indoctrinatie-angst". Volgens de aanhangers van de objectiviteitstheorie dient de docent slechts op „objectieve" wijze het materiaal — de verschillende standpunten — als het ware aan te bieden; de leerling zou dan vrij zijn om zelf te kiezen. Deze opvatting vindt veel verdedigers in VHMO-kringen. Men zou haar een „gesprekscentrum-methodiek zonder gesprek" kunnen noemen. Ook de humanisten die aan „indoctrinatie-angst" lijden zijn voorstanders van zo groot mogelijke objectiviteit. Zij schijnen in elke methode een gevaar te zien. De docent zou door zijn beïnvloeding van de leerlingen kleine humanisten kweken.
Aan beide standpunten ligt, aldus spreker een theoretische verwarring ten grondslag. Zij houden duidelijke verband met twee verouderde denkbeelden in de pedagogie: a) de ontwikkeling van een kind zou „vanzelf" gaan (de „hands-off"-theorie; in wezen biomechanisch gedacht, als was

een kind zoiets als een plant), en b) de eigen normen moeten overgedragen worden en de opvoeding moet daaraan dienstbaar worden gemaakt (vaak een vorm van geestelijke tyrannie, waaraan in confessionele kring veelal wordt vastgehouden).
Het h.v.o. moet naar de mening van spreker zijn gebaseerd op erkenning van het kind-zijn, „kindwaardig" zijn; appelleren aan de in het kind aanwezige mogelijkheden. H.V. als appèl houdt in de leerlingen bewust maken dat de mens handelt op grond van normen, hen aan het denken zetten, en hen te brengen tot het genuanceerd overwegen van menselijke beslissingen in het leven. Spreker acht het een kenmerk van de humanistische denkwijze om een keuze te doen inzake mens en wereldbeeld. De aanhangers van de gewraakte opvattingen gaan een keuze uit de weg. Wil het h.v.o. echter die naam waardig zijn, dan zal zijn methodiek een appèl tot keuze dienen in te houden.
Ten aanzien van de vraag of aan de doceermethode dan wel aan de discussiemethode de voorkeur moet worden gegeven, merkt spreker op dat de laatste methode voor ons doel in het oog springende nadelen heeft. De docent dient een geschoold gespreksleider te zijn. De groep verandert in een „emotioneel veld" en individuele problemen gaan domineren, met als gevolg dat de groep spoedig desintegreert. Naar de mening van spreker past de discussiemethode-zonder-meer in het therapeutisch werk, maar niet in de onderwijssituatie. Zijns inziens moet derhalve de voorkeur worden gegeven aan lesgeven, mits voldoende gedifferentieerd.
Dr. van Gelder behandelt voorts drie modellen die voor het v.o. in aanmerking zouden kunnen komen, resp. de „problem-solving" methode, de exemplarische methode en de dramaturgische methode.
Volgens de „problem-solving"-methode wordt één bepaald probleem, bijvoorbeeld het doodsprobleem aan de orde gesteld. De introductie kan zijn: een vraag, een ervaring, een menselijke ramp, een kort verhaal. Naar aanleiding hiervan kunnen achtereenvolgens ter sprake komen onderwerpen als (1) vlucht voor het leven, zelfmoord (motieven: aanleg, omgeving, levensplan); (2) angst voor de dood, schuld (onbekendheid met de dood; plaats van het lijden: nut en onnut, waarde van het leven); (3) eenheid van leven en dood (gelatenheid; dood als einddoel; dood als grondvorm der existentie). Vanuit deze driedeling is tenslotte weer een verhelderende synthese mogelijk. Didactisch gesproken biedt deze methode een afwisseling van inventarisatie, informatie en ordening.
Bij de exemplarische methode wordt aan de hand van het concrete gebeuren ingegaan op de achtergronden. Voorbeeld: Duitsland 1940-1945, met als concreet uitgangspunt het Dagboek van Anne Frank. De docent kan individuele opdrachten en groepsopdrachten geven, om tenslotte af te sluiten met een groepsgesprek.
De dramaturgische methode biedt het voordeel, spannend en pakkend te zijn; de leerlingen worden actief in de handeling betrokken. Als voorbeeld noemt spreker: introductie in discussie (de „warming-up"); film, hoorspel (bandopname), televisie; tenslotte het rollenspel zowel ingestudeerd als spontaan.
Een onderwerp als „verdraagzaamheid en onverdraagzaamheid" kan worden geïllustreerd door middel van een schoolfilm (Erasmus) of van bandopnamen uit het Historisch Klankarchief.

Samenvattend wil dr. Van Gelder er de nadruk op leggen dat het de docenten h.v.o. niet om volledigheid of systematische opbouw moet gaan, maar om totaalbeelden en voldoende diepgang. Voorts beveelt spreker afwisseling van de drie door hem behandelde methoden aan, eventueel zelfs in een enkele les. Als discussiepunten stelt spreker tenslotte aan de orde:

a. hoe formuleren wij het doel van het h.v.o. en wat is de verhouding tussen informatie en vorming?
b. moet een eigen vorm van het h.v.o. alleen objectief aanbiedend zijn, of appelleren tot een keuze?
c. moeten wij een leergang vastleggen of zijn suggesties voldoende?
d. indien er behoefte is aan methodische doordenking: welke plaats ruimen wij in voor de discussiemethode, de problem-solving-methode, de exemplarische methode, de dramaturgische methode?

Gedachtenwisseling

Dr. Cohen is van mening dat het zuiver objectief doorgeven van kennis zeker niet moet worden nagestreefd. Anderzijds lijkt het evenmin voldoende om uitsluitend te appelleren aan mogelijkheden. Van de docent moet een duidelijke stimulans uitgaan; hij dient zijn eigen verworvenheden voor te leggen aan de leerlingen, doch zonder daarbij de dominerende figuur te worden.

Dr. van Gelder pleit voor een duidelijk onderscheid tussen het gewone lesgeven zoals dat op school pleegt te gebeuren en het h.v.o. In een groep die met uitdrukkelijke toestemming van ouders tot stand kwam is het zeker geoorloofd een eigen gedachtengang naar voren te brengen.

Dr. Cohen bevestigt uit eigen ervaring deze opmerking; hij kent zowel de school als het vormingsonderwijs; bij deze laatste ligt de verhouding totaal anders dan in de normale lessen.

Dr. van Gelder werkt een en ander nader uit en stelt vast dat toepassing van het schoolmodel op de vormingsgroep tot intellectualisme moet leiden.

Davids verdedigt de opvatting dat vrijwel alle stof uit de groep zelf naar voren moet komen.

Dr. van Gelder acht de zienswijze van Cohen en Davids zeer illustratief; Cohen werkt immers met een vrijwilligersgroep, Davids daarentegen met een klas die een verplicht vak volgt.

Dr. Prins is ervan overtuigd dat aan systematiek en informatie bepaald behoefte bestaat. Goed overwogen moet worden of de informatie in dienst kan worden gesteld van het gesprek.

Davids noemt de bewustwording van de groep van buitenkerkelijken een primair punt. Op verzoek van Dr. van Gelder geeft Davids een overzicht van zijn „leergang". Dit komt neer op:
1. onkerkelijkheid; 2. maatschappelijke problemen; 3. sexuele voorlichting; 4. wereldbeeld; 5. actuele vraagstukken.
Het geheel resulteert in praktische arbeid.

Op de vraag van dr. Van Gelder of er behoefte is aan

a. een strak systematische voorgeschreven uniforme leergang

b. suggesties of wel c. volstrekte vrijheid voor alle docenten, volgt een discussie, waaruit blijkt dat minstens suggesties uitermate welkom zijn. Ook bestaat naar de mening van vele aanwezigen behoefte aan een richtlijn; opgave van onderwerpen die in ieder geval behandeld moeten worden.

Dr. van Gelder constateert nog dat zoniet voor de leerlingen dan toch voor de docenten systematiek noodzakelijk is.

Praktijkervaringen met het vormingsonderwijs

a. *Dr. D. H. Prins*

Dr. Prins heeft zich van 1942 tot 1955 op verschillende wijzen met de geestelijke vorming van jonge mensen bezig gehouden. Spreker had het geluk verbonden te zijn aan een gymnasium waar sinds '26 in de klas wijsgerige propaedeuse op het rooster stond. Van meet af aan wilde spreker dit vak graag geven. In 1945 bestond daartoe de mogelijkheid. Dr. Prins — van huis uit wiskundeleraar — achtte een groot voordeel van deze lessen dat er geen rapportcijfers voor gegeven werden, dat er geen leerplan voor was en dat er ook geen rijksvoorschriften voor bestonden. De lessen waren verplicht voor alle leerlingen en de klassen waren gelukkig klein. Vaak wordt de vraag gesteld of het behandelen van wijsgerige problemen zin heeft voor jonge mensen van 17 tot 19 jaar. Daarom werd de leerlingen op een der laatste lessen verzocht hun mening te geven over de lessen. Velen bleken van mening dat zij voor henzelf waardevol waren geweest, een deel der anderen bleek de boodschap van het evangelie te missen, een ander deel voelde zich eenvoudig niet aangesproken.

Andersoortige ervaringen had spreker met discussieavonden, die meer analogie vertoonden met het vormingsonderwijs, zoals men het thans ziet. Deze discussieavonden begonnen tijdens de wereldoorlog toen twee jongens van Dr. Prins, middelbare scholieren, het nuttig vonden om in vriendenkring vragen van leven en wereld te bespreken. Op deze avonden — geheel door de jongeren zelf verzorgd — bleek een duidelijke behoefte aan doordenking. Tijdens deze oorlogsjaren kwamen vrijwel geen maatschappelijke vraagstukken aan de orde; er was een grote subjectiviteit die door dr. Prins vaak werd aangemoedigd. Na de oorlog ging de belangstelling der jongeren wel uit naar dit soort problemen met name naar de vraag: „Hoe heeft dit alles kunnen gebeuren?" (waarbij de kritiek op de ouderen niet ontbrak) en: „Hoe moet het nu in de toekomst?" Sprekers positie bij deze discussieavonden was altijd enigszins moeilijk, want de deelnemers waren de leerlingen van zijn school waaraan hij eerst als conrector en later als rector was verbonden. Om deze reden bleef hij zelf zoveel mogelijk op de achtergrond en de discussies droegen meer het karakter van de discussie-methode-zonder-meer, zoals besproken door dr. Van Gelder.

Dr. Prins zag zijn positie als die van de onderwijzer op de openbare school; hij hielp soms de minder spraakzamen hun mening te formuleren en eventueel te verdedigen, ook al waren het stellig niet altijd de zijne.

Spreker illustreert het resultaat van deze avonden met enkele voorbeelden.
Op twee achtereenvolgende avonden werd gesproken over „Problemen rond goed en kwaad"; de volgende ochtend ontving hij een brief van een der deelnemers die zich erover beklaagde dat hij weliswaar in de praktijk het onderscheid tussen goed en kwaad wist te maken, maar dat hij nu nog niet wist waarom het ging. Met andere woorden: een recept ontbrak.

Spreker is het eens met dr. Van Gelder als deze stelt dat het vrije spreken emotioneel is; het is bovendien onrijp, maar dat is een onbillijk oordeel, want wat kan men van jongeren van deze leeftijd anders verwachten.
Wat betreft het h.v.o. wil spreker ervoor pleiten dit niet gedurende de gehele middelbare schooltijd te laten geven, maar bijvoorbeeld 1 à 2 jaar (de „aanlooptijd" is bij deze lessen vrij lang).

Tijdens de discussie wordt onder meer door een geschiedenislerares naar voren gebracht dat zij in de derde klas bij de behandeling van de Reformatie niets ter discussie stelt, maar slechts dictaat doorgeeft dat door dominé en pastoor is goedgekeurd.
Op vragen van kinderen pleegt zij als antwoord te geven dat over dit antwoord door verschillende mensen op verschillende wijzen wordt gedacht en dat het goed is te weten dat er verschillend gedacht wordt.

Dr. Prins meent dat de humanistische vormende waarde van deze les niet ligt in de feitelijke kennis maar in de toelichting. In antwoord op een vraag of tijdens de humanistische geestelijke vorming ook niet anderen aan het woord kunnen komen, blijkt men van mening, dat dit mogelijk is, als de lessen al wat zijn voortgeschreden en er geen vrees voor behoeft te bestaan dat de leerlingen de geboden stof klakkeloos aanvaarden. Dr. van Gelder wil als kern van beide vragen zien: de plaats waar men staat; op de openbare school is men in dienst van de school, als vormingsleider staat men vrijwel niet in dienst van de school maar in dienst van het HV. Dr. Prins merkt hiertegenover op dat het Verbond bepaald geen leerstellige vorming wenst; het gaat om de eigengeaardheid van de persoon.

Mevrouw Meltzer vraagt of in de lessen geestelijke vorming de kerken soms niet verdedigd zullen moeten worden tegen de vaak wonderlijke denkbeelden die bij de kinderen van buitenkerkelijken bestaan. Terecht zo meent men zal men het moeten opnemen tegen karikaturen van de kerk en het geloof, de zogenaamde stereotiepen; de waarheid verdedigen zonder anderen te kwetsen.
Dit neemt niet weg dat een juiste feitelijke voorstelling van zaken tevens een vorm van kritiek kan inhouden.

Met deze vraag is tevens het onderwerp van de feitelijke kennis aangeroerd. Wat en in hoeverre zal in het h.v.o. aan feitelijke kennis moeten worden overgedragen?

Dr. van Gelder meent dat in het h.v.o. de kern en het uitgangspunt van de feitelijke informatie zal moeten bestaan uit het wereldbeeld van de humanist; hierover zal nog intensief gedacht moeten worden. Van an-

dere zijde blijft men van mening dat ook bijbelkennis een belangrijk element behoort te zijn.

b. *Dr. J. Cohen*

Spreker constateert bij zichzelf een grote mate van overeenkomst met dr. Prins; zonder overleg overigens. Zijn ervaringen deed spreker op in vier etappes buiten de school respectievelijk te Zwolle, Leiden en Delft, bewust in de school te Leiden. In Zwolle trachtte spreker te verwezenlijken wat thans in de Mammoetwet staat; zelfs met zijn titel van geestelijk raadsman bleek dit niet mogelijk. Daarom begon dr. Cohen met groepjes te zijnen huize. De methodiek kwam neer op: een door docent aan de orde gesteld onderwerp, de leerlingen konden interrumperen. Op deze wijze kwam veelal een volgend onderwerp ter tafel. Spreker acht het van belang dat de discussieleider een goede greep op de groep houdt. De leerlingen in Zwolle waren gymnasiasten uit de vierde en vijfde klas, niet allen humanist.

Te Leiden bestaat de groep uit kinderen van Leidse Verbondsleden; zij kwam tot stand onder auspiciën van het gemeenschapsbestuur. De onderlinge kennismaking gebeurde per zeiltocht. Bij deze Leidse groep ging spreker over tot het stimuleren van een grotere zelfwerkzaamheid. De leerlingen bereiden zelf beurtelings de discussiestof voor. Dr. Cohen geeft leiding aan de gedachtenwisseling; deze leiding beperkt zich evenwel hoofdzakelijk tot aanwijzingen; soms is hij zelfs afwezig. Deze methode bevalt de spreker goed.

In Delft is dr. Cohen mentor van een studentendispuut. In studentenkringen voelt men grote behoefte aan dergelijke mentoren. Hier is het traditie dat twee studenten het onderwerp inleiden pro et contra; ook niet-humanisten nemen aan de discussie deel.

Wat betreft zijn bewuste werkzaamheden in de school verklaart spreker dat hij met een goed geweten de lessen Oude Geschiedenis (geen examenvak) een humanistische inhoud geeft. Aanknopingspunten daarbij zijn oorsprong en betekenis van de democratie, achtergronden van de Griekse mythologie e.d. Opvallend is, aldus spreker dat jongeren van 15 jaar open staan voor gesprekken. Het voordeel bij gymnasiasten is hoezeer zij kunnen meepraten over mysteriën, patriarchale en matriarchale vraagstukken en wat dies meer zij.

Als stof voor het h.v.o. ziet dr. Cohen: 1. humanistische kernproblemen (ondogmatische levenshouding van de humanist, de humanistische „aanpak"), 2. aktuele problemen (Zuid-Afrika, softenon), 3. sexuele voorlichting.

In de discussie merkt *dr. Van Gelder* op dat het niet de taak van het h.v.o. kan zijn om sexuele voorlichting expliciet tot een onderdeel te maken van het programma, dat toch al tot een minimum beperkt zou moeten blijven. Niet iedereen is trouwens geschikt om sexuele voorlichting te geven. De vormingsleiders zijn en worden ook niet met het oog daarop geselecteerd. Hier ligt een taak voor de ouders. Dr. Van Gelder herinnert eraan dat in Zweden door het in gebreke blijven van de ouders de sexuele voorlichting tot staatszaak is geworden.

Sluiting

De *voorzitter* dankt alle inleiders en deelnemers aan de discussies voor hun waardevolle bijdragen.
Een jaar geleden werd een kader-conferentie aan het h.v.o. gewijd; inmiddels is het werk toch al een belangrijk stuk verder gekomen. Het Centrum voor Humanistische Vorming heeft op dit moment nog minder leden dan men had gehoopt, doch wij genieten een belangrijke morele steun. Er is nu een opleidingscursus, er zijn voorlopige docenten.
Het lijkt gepast een woord van dank te spreken; het centrum kan de docenten immers nog weinig bieden. De medewerking van de ouders is echter noodzakelijk. Spreker is ervan overtuigd dat wanneer er cursussen zijn, zowel ouders als kinderen zullen blijken klaar te staan. Er is een veeleisende en veelbelovende arbeid, waarbij de velden wit zijn om te oogsten.

Esmeyer.

Eén van de meest essentiële vergissingen die in de voorlichting gemaakt worden, is dat de voorlichter zich niet in voldoende mate afvraagt waaraan de voor te lichten groepen behoefte hebben, maar alleen overdraagt wat hij zelf belangrijk vindt. Dat verklaart ook de geringe behoefte voor een behoorlijke research. De behoefte aan research zal eerst dan opkomen wanneer men oog heeft voor het feit dat in de betreffende groep wel eens totaal andere voorstellingen zouden kunnen heersen dan men op het eerste gezicht zou verwachten. Wat de groepen tot wie men zich richt al of niet weten of onjuist weten en aan welke informaties met name behoefte bestaat kan men alleen door research te weten komen en daarom vormt het opinie- en motivationonderzoek de pijler waarop een goed voorlichtingsbeleid steunt. Het voorlichtingsproces bestaat als het ware uit een gesprek tussen de voorgelichten. De voorlichter begint met vragen te stellen (de research), houdt met het beeld dat daaruit oprijst rekening bij zijn beantwoording, om tenslotte weer na te gaan of deze overdracht van informaties bijgedragen heeft tot een beter begrip bij de voorgelichten (de evaluatie). Alleen wanneer de voorlichter zich een duidelijk beeld heeft kunnen vormen van de groep die hij wil voorlichten, van de kennis die daar aanwezig is en van de misverstanden en vooroordelen die er heersen, zal hij in staat zijn die informaties te verstrekken die relevant zijn en bij de bestaande kennis aansluiten. Het is hetzelfde principe dat aan iedere vorm van communicatie ten grondslag ligt.

(Dr. P. H. van Gorkum: Kerk en Voorlichting, pag. 14)